

RELIQUIAE SANCT²⁸ORUM IN CATALONIA

**NOVA PROPOSTA
FORMATIVA SOBRE
RELÍQUIES DELS
SANTS A CATALUNYA
P. 36-38**

**L'oli de les llànties i el seu ús com a relíquies
Relíquies al territori: el Maresme (1)**

Apunts per a l'estudi dels sants posttridentins

Les santes Espines de la catedral de Mallorca

Novetat editorial: 'El camí dels ossos' de Sergi Ramis

I molt més...

RENOVADA BENVINGUDA... I MOLT MÉS

a pausa dels darrers mesos en l'edició de la revista digital *Reliquiae Sanctorum in Catalonia* s'ha degut a un descans, després de gairebé cinc anys de continuada publicació però també a un replantejament d'objectius i metodologies en la divulgació dedicada a les relíquies de sants en territoris de parla catalana.

Aquest temps, a més, ha servit per mesurar amb quina intensitat perdura l'interès sobre la temàtica de les relíquies de sants a territoris de parla catalana. La recent publicació del llibre *El camí dels ossos* de Sergi Ramis és un bon exemple del vigent interès per la temàtica. Com podreu llegir en aquestes pàgines, és una fotografia ben actual de la veneració a les restes sacres. Era un dels objectius que, des del primer moment, s'havia plantejat aquesta revista i ens plau molt es compti amb aquest volum. I, per descomptat, és un goig rebre les paraules del periodista adreçades a *Reliquiae Sanctorum in Catalonia* i les agraïm molt sincerament.

En aquest sentit, tot recuperant una iniciativa que es va dur a terme en plena pandèmia de la Covid, i més concretament, durant el període de confinament – coincidint amb la Setmana Santa- es presenta un nou curs virtual dedicat a les relíquies dels sants a Catalunya.

La precarietat d'aquest primer cas, sis anys després i amb l'experiència aportada per la publicació d'aquesta revista, obliga a una major ambició i un coneixement que, s'espera, sigui més enriquidor.

Podeu veure la proposta a les darreres pàgines i, sense cap compromís, se us convida a formar-ne part. El producte final ha de permetre una major interacció i diàleg en profit de tothom que hi participi.

Us animeu?

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Març 2026

PROPER NÚMERO: 27 DE SETEMBRE DE 2026

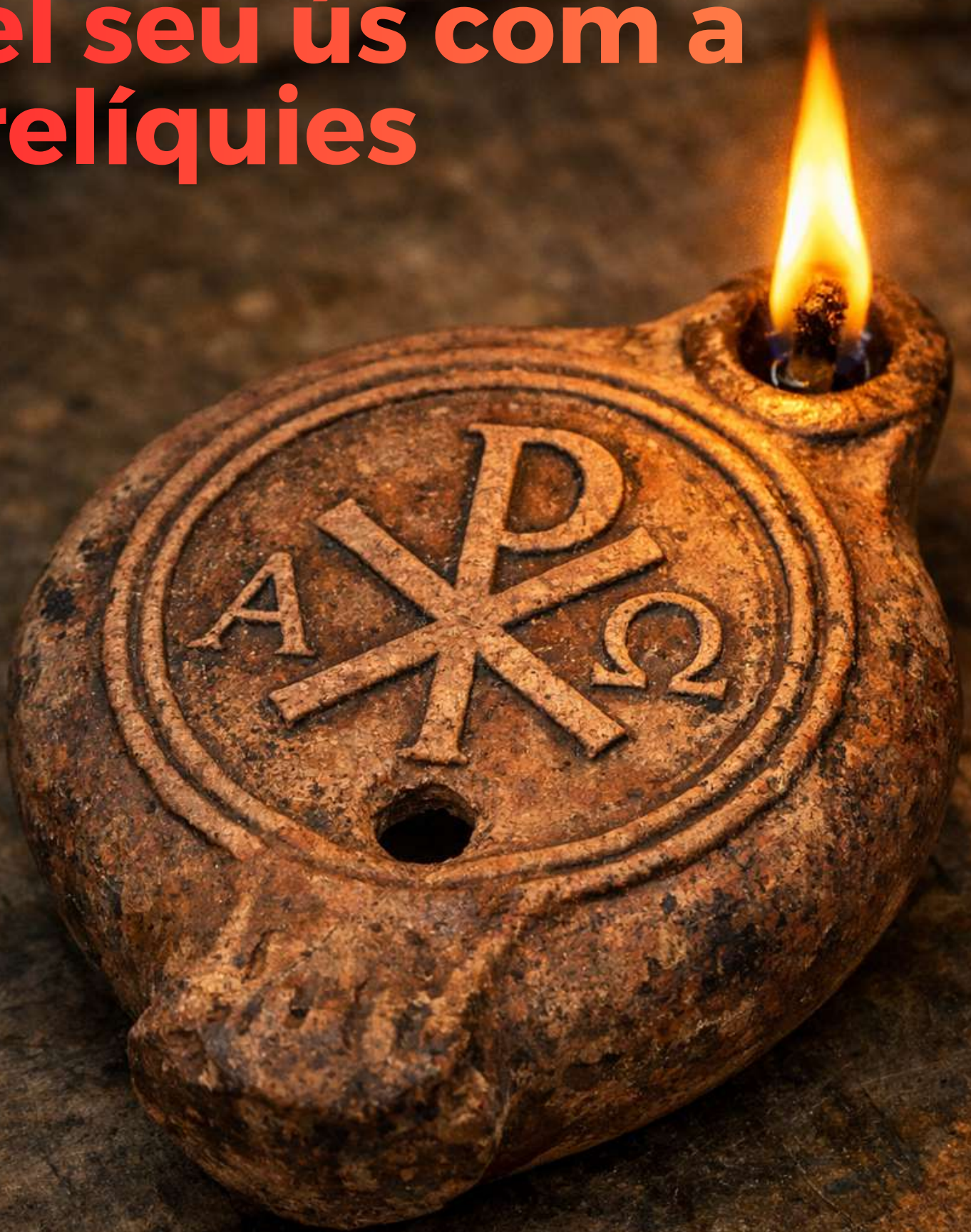
AGRAÏMENTS:

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. CNL D'OSONA. OC DE MANLLEU, MARIONA NOÈ, SERGI RAMIS, NORA VELA I XEVI VILAREGUT

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

L'oli de les llànties i el seu ús com a relíquies

L'OLI DE LES LLÀNTIES

Redacció.- Els pelegrins que visitaven els sepulcres dels sants no solien aconseguir relíquies físiques del cos venerat. En el millor dels casos, s'havien de conformar amb les cintes de roba que podien introduir per les corresponents obertures de la tomba i que tocarien alguna part de l'esquelet; eren les anomenades 'bandrea' o 'brandeum' que, en paraules de Josep Braun, es consideraven un autèntic recurs per obtenir-ne les propietats: "Petit mocador que en l'antiguitat cristiana, a Roma, s'acostumava col·locar a la tomba dels sants, s'hi deixava uns moments i després es considerava com una relíquia del sant corresponent [...]".

Les relíquies 'per contacte' –posteriorment qualificades 'de tercera classe- es van convertir en una forma molt habitual de divulgar la veneració dels sants arreu de la cristiandat. En aquest cas ja no calia la presència de la resta del mateix sant sinó que era suficient amb el convenciment que la seva capacitat s'havia transmès al nou element.

Si no era possible l'obtenció de les relíquies 'per contacte', els devots es podien considerar satisfets amb altres formes més indirectes. El desig per adquirir els beneficis de la proximitat del personatge canonitzat podia arribar, fins i tot, es podia resoldre amb l'acció de recollir l'oli de les llànties que cremaven i feien llum en el mateix recinte. Aquest sistema, malgrat la concepció indirecta amb els sants, era molt habitual.

En resten testimonis prou evidents, dirigits a satisfer l'objectiu dels fidels a diferents territoris del continent.

La cristiandat europea es va omplir d'aquests model pietós. La seva proliferació va convertir espais, més o menys allunyats del lloc d'origen, en focus de concentració i posterior dispersió de veneracions considerades com a pròpies. Aquesta usurpació traduiria en diversitat de semblances que podien generar nous punts de culte de major o menor intensitat.

Sant Menna

Sant Menna, segons indicava Jean Croisset, era un legionari de l'exèrcit romà, d'origen epipci, que es va oposar als decrets imperials, emesos per Diocleciana i Maximiana, contra els cristians. El seu retir va durar cinc anys fins que va retornar a la ciutat on havia exercit de soldat on va ser identificat com a cristià. A Frígia (Anatòlia) el judici al qual va ser sotmès va derivar en diferents formes de martiri sense aconseguir la seva confessió i renúncia a la fe de Crist. Finalment, va ser condemnat a ser degollat i que el seu cos fos llençat a la foguera. El lloc d'enterrament del seu cos es va convertir en centre d'atracció de pelegrins. La divulgació del culte a sant Menna va adquirir una especial veneració a partir de la distribució de les ampolletes de terra cuita amb oli, o aigua beneïda, que havia cremat o estat prop de la seva tomba.

Les ampolletes de sant Menna tenen forma plana i circular amb una nansa a cada costat del broc

Els recipients dedicats a sant Menna són unes ampolletes de forma plana i circular amb una nansa a cada costat del broc. La representació del sant, en relleu, ofereix la imatge del sant on, amb els braços oberts, està acompanyat de dos camells que s'ajupen davant seu, un a cada banda, que semblen llepar els seus peus.

D'altres ampolletes, presents a Catalunya, es troben al Museu d'Història de Catalunya, a les seues barcelonina i gironina del Museu d'Arqueologia de Catalunya, al Museu Episcopal de Vic, al Museu de Montserrat, al fons de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú i al Museu Bíblic Tarraconense.

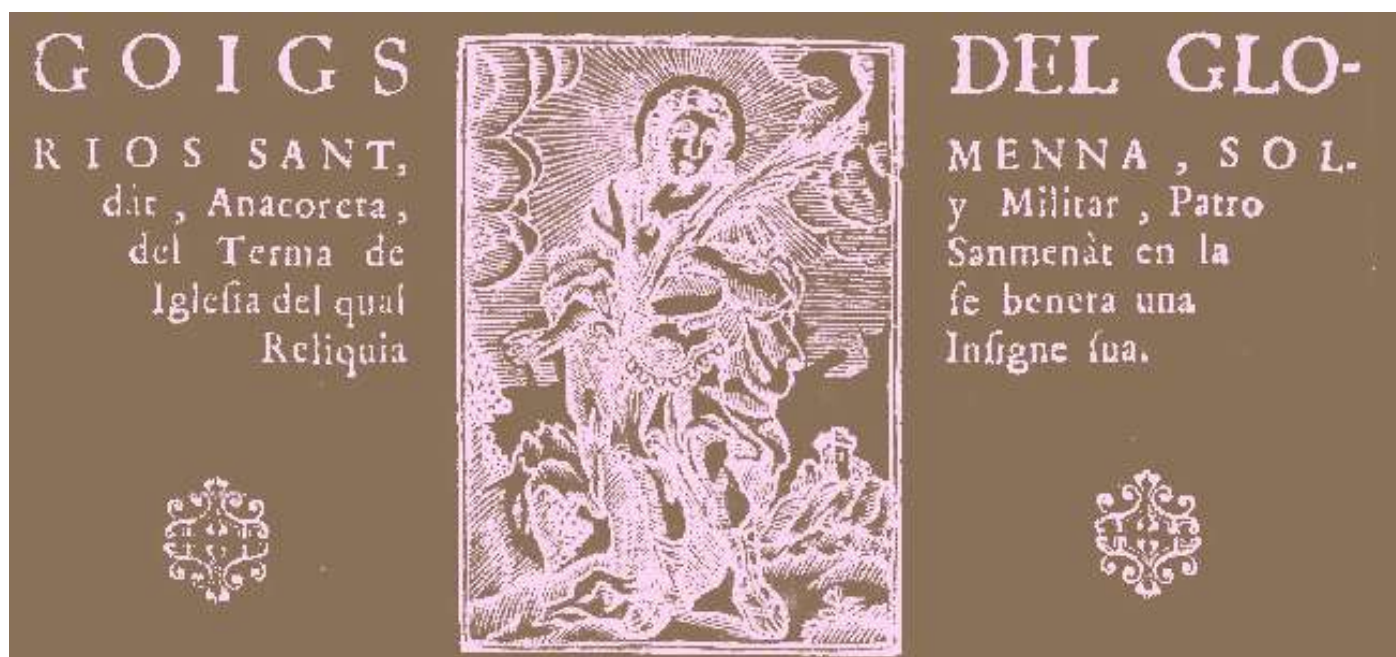
Aquesta presència indica la gran dispersió de l culte als sant en el format d'oli o aigua que procedia del seu santuari original.

L'OLI DE LES LLÀNTIES

El nom del municipi de Sentmenat (Vallès Occidental), associat a la família de castlans del castell del mateix nom, es considera un hagiòtopònim. Aquesta modalitat de denominacions geogràfiques es relacionen directament amb un sant o santa que, per la seva devoció particular, quedaria associat amb la referència nominal del lloc. La relació del terme Sentmenat s'ha associat en el seu origen, a la veneració a sant Menna, que hauria derivat al mot que donaria nom al centre urbà i municipi. El temple eclesiàstic original dedicat al sant esmentat, segons les intervencions arqueològiques, tindria origen en el segle V d. C. en plena antiguitat tardana. Les troballes sorgides de les excavacions van proporcionar clars indicis de l'existència d'aquest edifici i de l'interès dels fidels per ser enterrats en un espai interior o proper. Aquestes tombes, pròpies del desig de ser sepultats 'ad sanctos', tot i que forma indirecta, permeten suposar l'existència d'una preuada relíquia. L'altre lloc de veneració per aquest sant es troba documentada, el 882, a l'església parroquial de Vilablareix (Gironès).

Ampolleta per
contenir oli de les
llànties que cremaven
davant del supulcre de
sant Menna. C.I.
Reliquiae Sanctorum
in Catalonia

L'OLI DE LES LLÀNTIES

Les ampolletes de pelegrí

Les ampolletes de pelegrí d'època medieval eren petits recipients utilitzats principalment pels pelegrins durant els seus viatges religiosos per transportar líquids sagrats o medicinals. Normalment, aquestes ampolletes tenien característiques concretes: podien ser de vidre, ceràmica o metall lleuger, depenent de la disponibilitat i del lloc d'origen; eren petites i portàtils, pensades perquè poguessin cabre fàcilment a una bossa de viatge o penjar-se de la cintura. Sovint tenien coll estret per evitar vessaments i facilitar la dosificació del líquid; servien per portar aigua beneïda, oli sagrat, perfums o ungüents medicinals. També podien contenir relíquies líquides associades a sants o llocs sagrats, que els pelegrins recollien com a recordatori espiritual del viatge; algunes ampolletes estaven decorades amb gravats, esmalts o inscripcions religioses, indicant la seva funció espiritual o el lloc sagrat on havien estat adquirides; més enllà de l'ús pràctic, aquestes ampolletes representaven un símbol de devoció i protecció espiritual durant el pelegrinatge. Tenien valor com a recordatori del viatge i de la fe.

L'ampolleta de sant Sebastià

La devoció a sant Sebastià va adquirir una notable devoció amb origen a l'antiga Roma imperial. La seva fama, especialment dirigida a la protecció contra les epidèmies que Europa va patir a partir de mitjan segle XIV, va comportar el predomini de diferents espais d'especial veneració.

El punt d'origen del seu culte cal cercar-lo a Roma on se situa el seu martiri. La tradició situa el seu naixement a terres narboneses i que, després, es va convertir en soldat romà. La seva conversió al cristianisme li va comportar el martiri amb llançament de sagetes i el seu enterrament del seu cos a la Via Àpia. En aquest lloc, després que la religió cristiana fos considerada oficial a l'Imperi romà, es va construir una basílica des d'on es va estendre el seu culte.

A la ciutat de Palma, a Mallorca, es considera que l'oli de les llànties que cremava davant de la relíquia del seu braç servia com a protecció en cas de malaltia i d'altres adversitats.

La procedència de l'ampolleta de plom que s'exposa no està identificada i pot tenir relació a moltes poblacions europees. Aquesta ofereix la imatge del sant ple de sagetes en una cara i, en l'altra, les lletres JHS en referència al nom de Jesucrist amb una grafia que recorda un format plenament medieval.

A diverses poblacions dels Països Catalans es poden veure capelles votives, capelletes de carrer i d'altra simbologia dedicada a sant Sebastià. A més de la ciutat mallorquina abans esmentada, se'n poden indicar d'altres: Sitges, on és copatró de la vila on se celebra la Festa Major d'hivern el 20 de gener; Vinaròs, amb un gran romiatge a l'ermita del sant; Xàtiva, celebrat amb processons i celebracions centenària; Tossa de Mar, amb el vot de Vila i el pelegrí que va a la capella situada quaranta quilòmetres terra endins fins a Santa Coloma de Farners; o Moià, amb una festa molt arrelada.

Aquests són uns exemples de l'extensa i intensa reverència al sant.

Notes:

Braun, Josep. *Diccionari litúrgic*. Barcelona: Foment de Pietat Catalana, 1925, p. 45 [traducció de l'alemany al català per A. Grieria]

Croisset, Jean. *Año cristiano: noviembre*. Barcelona: Libreria religiosa. Imprenta de Pablo Riera, 1863, p. 194-196

Saura, Domino "Los eulogia de San Menas y las representaciones de Horus en las estelas mágicas: coincidencias y disidencias iconográficas Puesta a punto de un viejo debate", *Collectanea Christiana Orientalia*. n. 8, (2011), p. 165 - 185

L'OLI DE LES LLÀNTIES

Imatge de sant
Sebastià, lligat a
un arbre i amb
sagetes
clavades al seu
cos.

Anvers i revers
d'una ampolleta
de plom
dedicada a
contenir oli de
les llànties
dedicades a
sant Sebastià.
Fotos de Xevi
Vilaregut

Cristograma
amb grafia
medieval

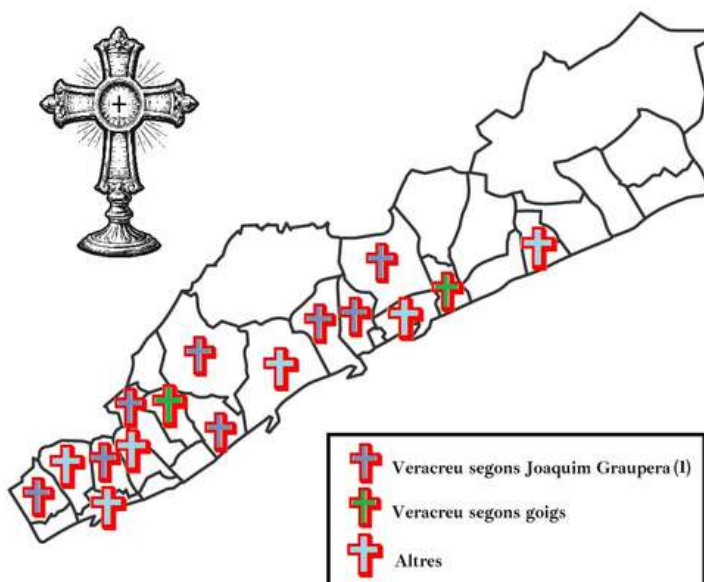
El **cristograma JHS** és un monograma cristià format per tres lletres que representen el nom de Jesús de Natzaret: JHS prové de les tres primeres lletres del nom de Jesús en grec: **ΙΗΣΟΥΣ** (*Iēsous*); amb el temps, en llatí, es va interpretar popularment com: "*Iesus Hominum Salvator*" (Jesús, salvador dels homes) i, també, com "*In Hoc Signo*" o altres variants devocionals.

Relíquies al territori: **eI MARESME** (1)

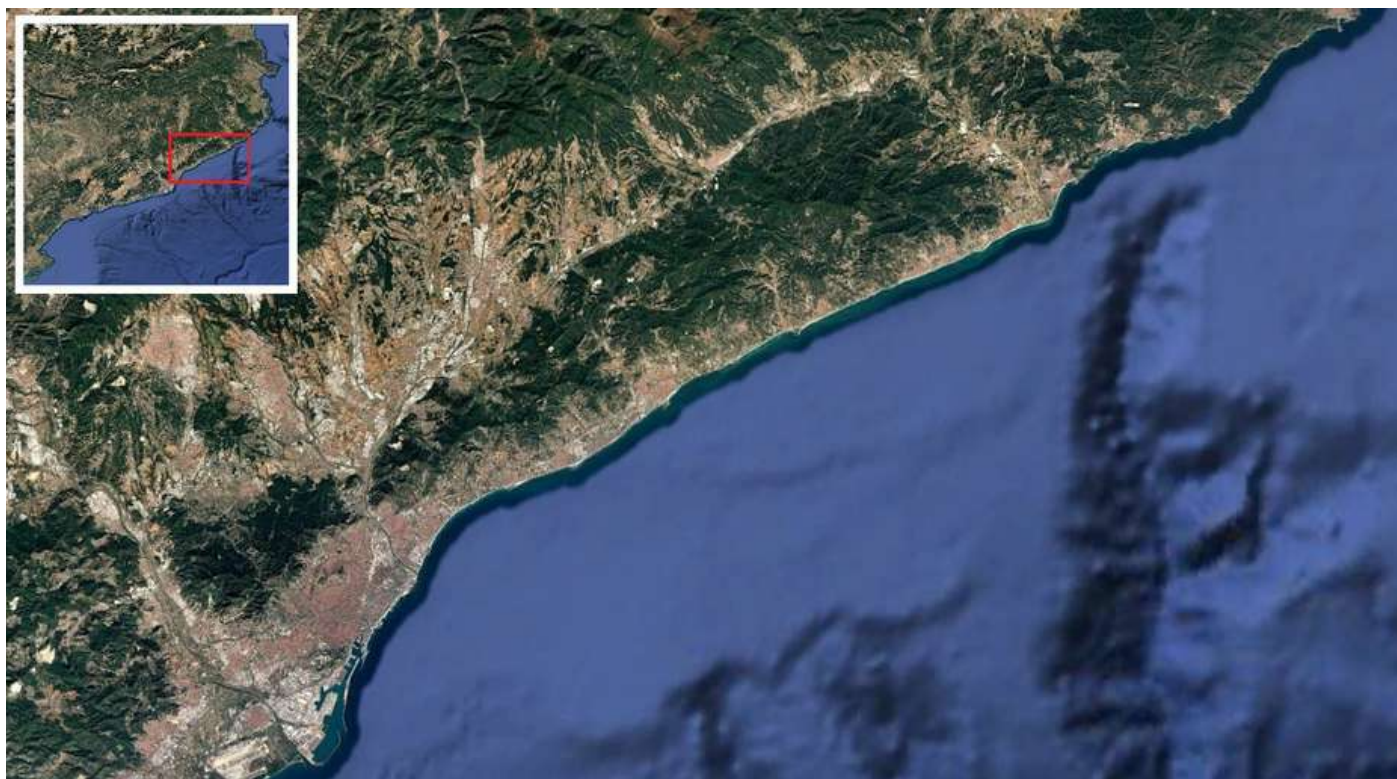
RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME

Redacció.- Les parròquies del Maresme, com era habitual en aquests centres eclesiàstics, disposaven de relíquies de Lignum Crucis en les anomenades *estauroteques* o veracreus. Aquesta tipologia va esdevenir imprescindible en època barroca però s'han documentat d'anteriors. L'estudi de Joaquim Graupera(l) assenyala l'existència d'almenys tres tipus de veracreus en el territori maresmenc d'estil gòtic o renaixentista. D'una banda, les que tenen decoració medieval, de creu llatina (Sant Andreu de Llavaneres, Sant Vicenç de Montalt i Sant Cebrià de Tiana); d'altra banda, les que tenen dos àngels, a cada costat de la magolla (Sant Martí de Teià i Sant Feliu de Cabrera); i finalment, les de tipologia més ornamentada, amb escenes religioses, amb una magolla més elaborada i de tipus cimbori (Sant Julià d'Argentona, Sant Genís de Vilassar i Sant Martí d'Arenys de Munt). La cronologia d'aquestes va des de finals del segle XV a principis del XVII.

Notes:

1 Graupera, Joaquim. "Les veracreus gòtiques i del temps del Renaixement al Maresme", *XXIV sessió d'estudis matoronins*, Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'Estudis Locals de Mataró, n. 24, 2007, p. 79-96

Sant Desideri, venerat a Mataró mentre esperava les Santes

Redacció.- A finals del segle XVII, els feligresos de Mataró volien unes relíquies de sants. Feia uns anys que pretenien les restes de santa Juliana i santa Semproniana, suposades deixebles de sant Cugat que restaven al monestir vallesà. Els havien dit historiadors de poc crèdit que les dues màrtirs havien estat filles de l'antiga lluro. Els precis i nombrosos intents per apropar-les a la seva "ciutat natal" tardarien algunes dècades a donar fruit.

Mentrestant, en plena eferlescència de la religiositat barroca impulsada pel redescobriment de les catacumbes romanes, es proporcionaven cossos sants a moltes parròquies catalanes. Aquestes, deleroses de comptar amb un intercessor celestial, els acollien i els convertien en nous patrons i protectors dels fidels de la contrada.

És així com el 16 de maig de l'any 1686 el jesuïta Tomàs Muniesa va lliurar les restes sagrades de sant Desideri a Mataró. Li havien estat concedides pel papa Innocenci XI uns tres mesos abans després d'extreure-les del cementiri de Calepodí, a la Via Aurèlia de Roma.

Els síndics de la ciutat Josep Palau, Joan Pou i Jeroni Fornells les van rebre amb joia i les van dipositar a l'església parroquial de Santa Maria, on ben aviat se li va construir un altar i es va constituir una confraria en el seu honor.

A sant Desideri se'l va considerar lector de les escriptures sagrades en els oficis presidits per sant

Urnes amb relíquies de sant Desideri sota l'altar de sant Josep Oriol.
Fotos: Mariona Noé

Gener, bisbe i màrtir, patró de Nàpols. Desideri hauria rebut, també, martiri i hauria estat posteriorment enterrat a Roma. Això hauria passat al voltant de l'any 305 en la darrera persecució als cristians decretada per l'emperador Dioclecià.

L'esperada arribada de les relíquies de santa Juliana i santa Semproniana, el 1772, va eclipsar la seva glòria, que no el seu record, entre els mataronins, que celebraven, d'aleshores endavant, l'acollida de les seves Santes.

Vegeu també:

"Les relíquies de les 'Santes' de Mataró" n. 7

"Les relíquies de sant Felicià: del convent dels caputxins a l'església de Santa Maria de Mataró (1770-1940)" (per Héctor López Silva) n. 15

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME

Relíquies de sant Zenon, patró d'Arenys de Mar

Redacció.- Zenon era tribú militar, comandant d'una legió romana, a l'època dels emperadors Dioclecià i Maximià. Pel fet de declarar-se cristià va ser considerat esclau i forçat a treballar als edificis termals de l'emperador. Acabats els treballs a les termes, juntament amb més de deu mil soldats que estaven a les seves ordres, tot i que algunes versions rebaixen el nombre a dos-cents tres, van ser decapitats.(1)

La tradició recorda que les relíquies van arribar a Arenys de Mar de la mà del religiós Juan Domínguez; les havia obtingut a Roma el 4 de novembre de 1583, amb permís del papa Gregori XIII. La procedència de la relíquia era detallada per l'arxiver Josep Maria Pons (2): "El clergue Juan Domínguez, del lloc de Fuentelsaz de la diòcesi de Sigüenza, estant a Roma, volgué obtenir alguna relíquia de màrtirs de les que guardava la capella del monestir d'Scala Coeli, a extramurs de la ciutat, per a portar-la a la seva parròquia. Per això va acudir a la Santa Seu, on el papa Gregori XIII donà el seu consentiment en decret de primer d'octubre de 1583. El dia 3 de novembre següent es portà a execució el decret pontifici, amb les degudes

formalitats. A toc de campana i ciris encesos, el prior de Scala Coeli, revestit d'alba i estola, va extreure de la cripta de sota l'altar major fragments d'ossos de sant Zenon o de companys màrtirs i, segellat l'envoltori, en féu entrega al clergue Domínguez, en presència de testimonis. D'això en va llevar acte públic Joan Valbuena, notari apostòlic de la Cúria Romana. En aquest document hi s'esmenta la procedència d'aquells ossos : "[...] trets de la cripta o santuari, capella o oratori situat sota l'altar major i tancat amb reixat de ferro, on hi ha molts ossos de cossos de sant, tal com diu la inscripció existent a l'entrada de dita cripta i també relaten les cròniques, o sia que pertanyen a sant Zenon i als seus companys que en nombre de dos mil [sic] dos-cents tres foren martiritzats al lloc conegut per Aigües Sàlvies que sempre brollen, a la mateixa vall on fou decapitat l'apòstol sant Pau... per diferents Summes Pontífexs foren concedides moltes indulgències, tant al monestir com a la capella esmentats i, cada any, per costum, se celebra el "natalici" d'aquests sants màrtirs el dia 9 de juliol pel prior i els monjos del monestir, com així també ho fa el poble de Roma".

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME

El mateix Pons va fer acurada descripció del lloc d'on es va extreure la relíquia: "La capella d'Scala Coeli, on havia tingut lloc aquella extracció de relíquies, rau a extramurs de la vella Roma, a l'indret avui anomenat Abbazia delle Tre Fontana i més simplement per Tre Fontana, conegut en l'antiguitat per Aquae Salvia. Des de l'any 1140 pertanyia a l'orde del Císter. L'actual capella, a la qual es puja per una ampla escalinata de pedra de quinze graons, és de planta vuitavada, obra de l'arquitecte Giacomo della Porta al darrer quart del segle XVI. Aquesta església conserva la cripta cementirial, a la qual es baixa per dues senzilles escales de pedra no massa còmodes, tancades a baix per les portes reixades al·ludides en el document abans esmentat. De les dues escales ara només n'hi ha una de practicable".

Segons la descripció que en va fer l'arxiver, a la cripta es trobava un altar amb dues làpides que li feien de retaule. La primera contenia la següent inscripció: "Sepulcre de 10203 soldats cristians, companys màrtirs de sant Zenon, que foren martiritzats després de construir les termes de Diocleciana"; la segona en tenia una altra de semblant: "A major glòria de Déu.- Segons antiga tradició, ací reposen els ossos dels sants màrtirs, el tribú Zenon i els seus companys soldats 10203", amb l'afegit que manifestava com l'any 1771 el cardenal Pietro Pamfili, abat comandatari perpetu d'aquell monestir, per haver vist escampades i tingudes de manera poc decorosa les restes dels màrtirs, les aplegà i col·locà decentment".

El relat que forma part de l'imaginari col·lectiu arenyenc sosté que Juan Domínguez tornava a la seva parròquia de Fuentelsaz (Guadalajara, Castella-la Manxa) i, en passar per la vila, formada per la barriada marítima de Sant Martí d'Arenys, Juan Domínguez va emmalaltir de gravetat. Durant un temps va ser acollit a una casa particular de la població catalana, ja que encara no hi havia hospital (3), on es va recuperar. En agraïment per

Relíquia de sant Zenon. C. I. Reliquiae Sanctorum in Catalonia

l'hospitalitat, just quan empenia de nou el camí, va obsequiar la parròquia d'Arenys amb algunes de les relíquies que havia obtingut a Roma.

La identitat de Domínguez no és ben clara. Segons unes anotacions que el rector de la parròquia de Santa Maria d'Arenys, mossèn Patllari Rodà i Planas (Camprodon 1807, Arenys de Mar 1871), no va poder certificar: "Que S. Zenon fos donat així per l'esmentat clergue no he pogut trobar cap document que ho acrediti, sinó només la constant tradició dels habitants d'aquesta parròquia i alguns manuscrits d'aquest arxiu parroquial".(4) Per altra banda, a Fuentelsaz no s'ha trobat cap rastre de la resta de relíquies de sant Zenon ni de la seva devoció.(5) Això permet afirmacions com: "Això ens fa creure que el clergue Domínguez no hauria dut al seu poble res del que havia obtingut a Scala Coeli. Però encara ens resta l'enigma del que podia haver esdevingut abans de tenir documentada, per primera vegada, la presència d'aquelles santes restes a casa nostra".(6)

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME

Els feligresos d'Arenys de Mar van tardar a consolidar el culte al sant i així s'afirmava en un article de la publicació Vida parroquial: "La devoció dels arenyencs per aquell sant que amb el temps esdevindria llur patró no es veu com una cosa immediata, sinó quelcom tardà. Quan menys, no es troben notícies documentades fins molt més tard". I segueix: "L'any 1663 es va fer un nou trasllat notarial de l'acte de l'extracció de les relíquies. El 3 de juny del 1664, la universitat dels habitants d'Arenys de Mar, o sia els jurats i consellers, en nom de tot el poble, presidits pel sotsbatlle, en escriptura notarial varen prometre per ells i per tots els seus successors observar perpetuament el dia 9 de juliol de cada any com si fos festa de precepte, abstenint-se de treballar, a fi de consagrar la diada a honorar sant Zenon i els seus companys de martiri; d'això en fou llevada acta notarial i es trameté al Sr. bisbe de Girona, demanant-li que ho aprovés amb decret de la seva autoritat. El bisbe, fra Josep Fageda, el dia 16 de juny del mateix any 1664, trobant-se fent la visita pastoral a Hostalric, lloà i aprovà el vot que havien fet els arenyencs".(7)

La imatge del sant forma part d'un notable retaule barroc

A partir d'aleshores, la veneració va arrelar, segons Josep M. Pons: "L'any 1671 es va encomanar a l'argenter Jaume Vilarrasa de Barcelona l'elaboració d'un magnífic reliquiari de plata que va subsistir fins a la Guerra Civil. I l'any 1680, Luisa Feliciano Portocarrero y Meneses, esposa del marquès d'Aitona i senyora d'Arenys, va concedir el dret de celebrar fira per sant Zenon. Finalment, la consuetud de 1734 ja reconeix el patronatge del sant sobre la població".(8) El patronatge de sant Zenon, finalment, va ser acceptat i estimat, com deia un feligrès: "[...] no nasqué d'una simple imposició, sinó pel comú consentiment de la vila amb l'Església. El patró ens l'escollírem nosaltres mateixos".(9)

L'església parroquial de Santa Maria, centre del culte a sant Zenon, s'havia començat a construir pocs anys abans de l'arribada de les relíquies. A principis del segle XVIII, la Comunitat de Preveres de Santa Maria d'Arenys va assumir el seu embelliment amb l'encàrrec d'un notable retaule barroc. L'esmentat Josep M. Pons en feia la següent descripció: "Realitzat pel vigatà Pau Costa entre 1706 i 1711, autor de diversos altres retaules de semblant qualitat, està constituït per tres cossos. Dedicat a la Mare de Déu en el moment de la seva elevació cap al cel en el misteri de l'Assumpció, conté escenes de la vida de Maria en els cossos laterals. En el central, sobre el manifestador on es situava la custòdia, hi ha la imatge de la Verge Assumpta; més amunt, l'escultura de sant Zenon, vestit de soldat romà però amb rostre plenament de militar de l'època barroca; i al capdamunt de tot, coronant el conjunt, la figura idealitzada del Déu Suprem. És així com l'artista, amb plena consciència de comunicar allò que considerava el poble fidel, va situar el patró d'Arenys de Mar com a intercessor entre la titular de l'església, representant la parròquia, i la Divinitat Eterna".(10)

Vegeu també:

"El cos de santa Amància" n. 9

Notes:

- 1 Arimany, Joan. *Sants tradicionals catalans*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, p. 156-157
- 2 Pons, Josep M. "Sant Zenon: patró d'Arenys de Mar", *Festes de Sant Zenon, patró d'Arenys de Mar*, 1995. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar, 1995 [s.p.]
- 3 P.G. "Sant Zenon, patró d'Arenys de Mar", *Vida parroquial. Arenys de Mar*. Juny-juliol de 1968, n. 261 [p. 7]
- 4 Rodà, Patllari. "Notas para el buen régimen de la Yglesia parroquial de Arenys de Mar", conservades a l'Arxiu Parroquial (en 8 volums)
- 5 Cassà, Joaquim. *Els carrers d'Arenys (XLVI)*. *Arenys, vida parroquial*. Arenys de Mar, juliol-agost de 2006, n. 692-693, p. 224
- 6 JMPG. "Sant Zenon, patró..." [op. cit.], p. 29-30
- 7 P.G. "Sant Zenon, patró..." [op. cit.]
- 8 Pons, Josep M. "Sant Zenon: patró..." [op. cit.]
- 9 P.G. "Sant Zenon, patró..." [op. cit.]
- 10 Pons, Josep M. "Sant Zenon: patró..." [op. cit.]

**Apunts per a l'estudi dels sants posttridentins
(segles XVI-XIX) venerats a Catalunya.
Conceptes generals**

SANTS POSTTRIDENTINS VENERATS A CATALUNYA

Redacció.- La presència i la veneració de sants, o de les seves relíquies, relacionats amb el territori de parla catalana han passat per diverses etapes. En aquestes fases, se superposen l'existència real i física amb l'imaginari col·lectiu sorgit de múltiples interpretacions.

Després del concili de Trento (1545-1563), s'esdevingué un fenomen determinant per a la devoció popular: la investigació arqueològica que, en gran mesura, consistia en un redescobriment dels antics cementiris paleocristians. Aleshores es considerà que les restes humanes que s'hi trobaven podien correspondre a màrtirs que haurien mort en defensa de la fe durant les persecucions imperials romanes. Aquest període anterior, situat a l'inici del segle IV, fou embolcallat d'un relat de gestes protagonitzades per fidels que oferien la vida abans que renunciar a la fe en Crist.

En aquest context temporal i geogràfic es poden

determinar aspectes comuns i elements genèrics que comparteixen i identifiquen aquests referents pietosos.

L'inici de la seva devoció s'emmarca en la Contrareforma, després del concili de Trento. Tanmateix, la dinàmica presenta alguns antecedents que sovint es confonen, però que cal situar en períodes anteriors.

Les restes d'aquests sants es relacionen amb les excavacions als cementiris paleocristians o catacumbes de les antigues ciutats de l'Imperi romà, com la mateixa capital o Càller, a l'illa de Sardenya. Aquesta darrera era part dels territoris heretats de la Corona d'Aragó fins al segle XVIII.

La identificació cronològica dels seus sepulcres — associats a l'època paleocristiana i a les persecucions contra els cristians— afavorí que fossin considerats testimonis materials de fidels que haurien mort en martiri i en defensa de la fe.

Antiga estampa de santa Quitèria, venerada a Sant Esteve de Vilanova de la Roca

SANTS POSTTRIDENTINS VENERATS A CATALUNYA

En molts casos s'identifica amb força precisió la data d'arribada de les relíquies a terres catalanes i, sovint, quedava perpetuada en la celebració festiva incorporada al calendari local.

Es reconeix igualment el nom del religiós mitjançant que les obtingué de les autoritats eclesiàstiques de la cúria romana. La seva intervenció passava a formar part de la història local com a benefactor de la comunitat.

El desconeixement de les biografies dels individus als quals pertanyien les restes propicià la construcció de relats imaginaris associats a les seves suposades vides. Per aquest motiu, se'ls assignava sovint un nom vinculat a virtuts cristianes i, sobretot, a la seva presumpta condició de màrtirs.

En el cas que formessin part d'un grup, adquirien la denominació genèrica de «Sants Màrtirs» sense especificació dels noms individuals; en aquests casos, es vinculaven nominalment al lloc de veneració. En altres territoris de la cristiandat, individualment se'ls ha conegut com a corpus sanctus o «cossos sants». En aquest darrer cas, cal no confondre aquesta denominació amb els «cossos sants» de Manresa, de procedència medieval.

La seva presentació consistia habitualment a recobrir els esquelets amb cera o altres substàncies que els conferien l'aparença d'un cos jacent, revestit amb una indumentària més o menys sumptuosa, així com amb símbols del seu suposat martiri. Se situaven en vitrines a la base dels altars de capelles i, fins i tot, en oratoris particulars. En determinades zones d'Europa, els ossos es cobrien amb joies i materials preciosos, així mateix, mantenien la posició ajaguda i de repòs.

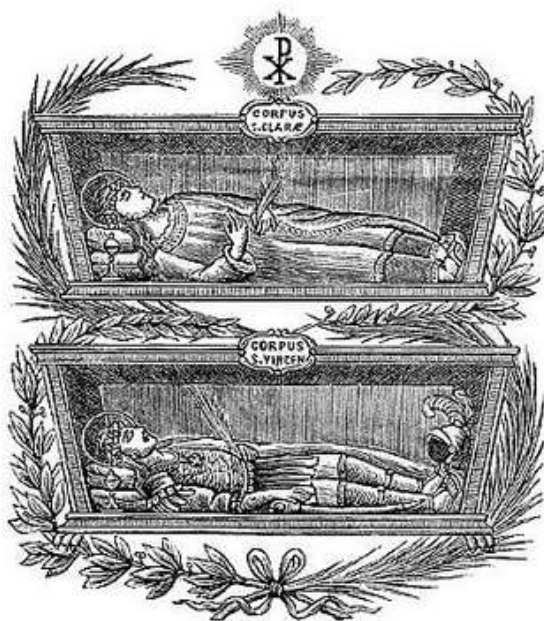
No s'han de confondre aquests sants amb els cossos exposats de sants històrics que es conserven sebollits als seus sepulcres. D'aquests darrers, entre altres exemples, es poden esmentar sant Bernat Calbó o sant Oleguer, d'època medieval, així com santa Joaquina de Vedruna o sant Antoni Maria Claret, de temps més recents.

Les parròquies d'acollida convertien aquests nous sants en patrons o copatrons de la demarcació, al mateix nivell que els titulars de l'església o, en alguns casos, en un rang superior.

El prestigi dels nous sants, acceptats per la comunitat, es coneix majoritàriament a través de la literatura popular, com ara romanços o goigs. Aquests textos pretenien precisament arrelar aquestes devocions recents i incorporar-les a l'imaginari col·lectiu.

Un tret força generalitzat és l'atribució del seu paper com a intercessors celestials en situacions de desastres climatològics, com sequeres, aiguats o pedregades. Les relíquies eren conduïdes en processó seguint un itinerari preestablert o bé cap a algun santuari de renom proper a la parròquia.

Les revoltes populars i els conflictes bèl·lics —i, en darrer terme, la Guerra Civil espanyola (1936–1939)— comportaren la desaparició de moltes relíquies. L'acció anticlerical, emmarcada en aquests episodis, provocà la pèrdua tant de les restes com de les peces artístiques vinculades al seu culte. Només en aquells casos en què la devoció era plenament consolidada el culte ha arribat fins al present.

Antiga estampa de sant Vicenç i santa Clara, venerats a Casa Coll de Lliçà de Vall

Les santes Espines de la catedral de Mallorca i l'advocació de la Mare de Déu de la Corona

LES SANTES ESPINES DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Unes de les relíquies més principals que es conserven a la catedral de Mallorca són tres espines de la corona de Nostre Senyor Jesucrist, entorn de les quals se suscità una gran devoció i hi sorgí una advocació mariana. D'aquests aspectes en volem parlar en la present comunicació.

Els evangelis de Mateu (27, 29), Marc (15, 17) i Joan (19, 2) ens parlen del moment en què els soldats romans, abans de crucificar Jesús, li van col·locar una corona d'espines al cap, amb una doble intenció: fer-li mal i humiliar-lo. Burlant-se d'ell, el coronaven com a rei dels jueus. Sembla que fou una de les relíquies de la passió recollides per Santa Elena i en unes cartes de Paulí de Nola, en el segle V, parla de la seva conservació i veneració a Jerusalem. Posteriorment fou transferida a Constantinoble (testimonis del segle XII) i arribà a posseir-la el rei sant Lluís IX de França que, per venerar-la, construí la Sainte Chapelle de París. Arran de la Revolució Francesa, el seu lloc de culte quedà transferit a la catedral de Notre Dame.

Entorn de l'any 800, Carlemany ja n'indica la fragmentació i posterior dispersió arreu del món. Parla d'algunes espines soltes venerades pels cristians. Aquí hi podem trobar l'origen de les tres santes espines venerades a la ciutat de Mallorca. No es tenen notícies certes de la seva arribada a l'illa. La nota més antiga que es coneix és de 1546, quan el Gremi de Navegants encomana la creació d'un ostentós reliquiari per a la seva custòdia i veneració, el qual fou elaborat a Mallorca, seguint una tipologia netament gòtica, però amb algunes pinzellades ornamentals que recorden les formes italianes. Part de l'argent emprat provenia d'una vella llàntia que temps enrere la mateixa corporació gremial havia ofert a Santa Maria de la Seu.

El reliquiari fou acabat l'any 1551 i, quan el van entregar, els nostres antics navegants es reservaren el privilegi de poder-lo escortar, quatre d'ells, amb ciris encesos, cada cop que seria exposat per al culte públic.

Reliquiari de les santes Espines

L'ostensori també conté relíquies de santa Clara d'Assís i sant Andreu, apòstol. El Dr. Joan Domenge i Mesquida, n'ofereix una atenta descripció:

LES SANTES ESPINES DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Detall de les espines del reliquiari

“En la peça es troben al·lusions explícites al collectiu que cobrí el seu finançament: al peu, repussats d’escenes marítimes - alternades amb la representació de la Coronació d’espines i la Presentació a Pilat (?)-; al templet, les escultures de sant Andreu -venerat pels mariners tot i que el seu patró fos sant Telm- i santa Clara, una santa que, sense cap vinculació amb el món mariner, apareix representada en una de les torretes angulars de la llotja dels mercaders de Mallorca; al coronament, un vaixell amb un Crucifix enlairat al pal major. Certament la impressió global és la d’una obra on esclaten els ornaments *flamboyants*, però la part figurada, sia les escenes del peu o els sants del templet, és concebuda -potser de manera encara incipient- d’acord amb la nova estètica. I tant en els relleus esmentats

com en tota la tija, hi fan la seva aparició elements recuperats de la tradició clàssica: formes balustrades, columnes que segueixen els ordres de l’arquitectura romana, fornícules apertxinades, motius vegetals estilitzats, garlandes, mascarons, hídries, *candellieri*, cornucòpies, òvuls; o sigui, una discreta però significativa mostra del repertori grotesc”.

El tabernacle central del reliquiari encobeeix un viril de vidres que permeten la visualització de les tres espines i que són segellats amb una armadura d’argent cisellat i motllurat. En altres temps, en diversos dies de l’any aquesta peça era exposada, molt solemnement, a la veneració pública. Primerament, el Diumenge de Passió (anterior al de Rams). Antoni Furió, en el seu martirologi ho descriu així: *“En la Iglesia catedral de Mallorca, se ponen hoy de minifiesto las tres espinas que formaron parte de la sacratísima corona del Redentor”*. També el dilluns de Pasqua, en l’exposició general de relíquies que es feia a l’altar major de la Seu i el dia 5 de maig, en què la litúrgia catedralícia havia aconseguit del Papa Climent X, l’any 1672, facultat d’ofici propi de les Tres Espines. Tal era la devoció del poble mallorquí per aquestes relíquies de la santa Corona que, l’any 1640, havien pogut ser testimonis d’un prodigi de la seva reviviscència.

El prevere mossèn Jaume Vaquer anota:

“Com als 5 del mes de abril 1640, Dijous Sant, y any bixest al fi de la mitja nit estant las espines dins la Sacristia sobre uns corporals fora del cristal a vista de vint personas se inflaren las espines com si fosen frescas y la punta tant transparent que pareixia un cristal y al parer sanguinolentes y dura circa dos credos ab los que presents estaven ab grans llagrimas y tornaren seguir axí com estan lo dia de vuy”.

LES SANTES ESPINES DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Dos detalls més del reliquiari.

Així mateix, el que resulta ben curiós és que, al seu entorn, s'hi forgés una novella advocació mariana. Sense sortir del temple catedralici de Mallorca, la segona capella de la nau, anomenada de sant Pere, està sota la titularitat de Nostra Senyora de la Corona. Altre temps dedicada a la *Passió Imaginis* i, després, a la Mare de Déu del Roser, avui és presidida per un monumental retaule de traça barroca. En el nínxol central hi ha un llenç de la Verge Dolorosa contemplant la Corona d'Espines. Caldria estudiar si aquesta advocació mallorquina tindria quelcom de relació amb la *Madonna della Corona* venerada a Spiazzi (Verona-Itàlia).

La guia, recentment editada pel Capítol de la Catedral, descriu la nostra capella d'aquesta següent manera:

“És possible que aquesta capella fos patrocinada pels descendents de Ramon Llull, d'aquí que hi hagi una imatge del beat dins un medalló a la reixa que hi dona accés. El retaule barroc que decora la capella fou realitzat a finals del segle XVII. Conté una pintura que representa la Dolorosa, contemplant la corona d'espines, i una imatge de la Crucifixió, a la part superior. Als costats, s'hi representen sant Elm, sant

LES SANTES ESPINES DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Francesc i sant Domingo, a l'esquerra, i sant Guillem i santa Margalida, a la dreta. A la part inferior, hi apareix la imatge d'un Sant Crist jacent, al centre, i de sant Mateu i santa Agnès, als laterals. I, a l'àtic, s'hi representa una Crucifixió i una Verge del Rosari, antiga titular de la capella”.

Així mateix, el que resulta ben curiós és que, al seu entorn, s'hi forgés una novella advocació mariana. Sense sortir del temple catedralici de Mallorca, la segona capella de la nau, anomenada de sant Pere, està sota la titularitat de Nostra Senyora de la Corona. Altre temps dedicada a la *Passió Imaginis* i, després, a la Mare de Déu del Roser, avui és presidida per un monumental retaule de traça barroca. En el nínxol central hi ha un llenç de la Verge Dolorosa contemplant la Corona d'Espines. Caldria estudiar si aquesta advocació mallorquina tindria quelcom de relació amb la *Madonna della Corona* venerada a Spiazzi (Verona-Itàlia).

L'any 1673, la Seu va obtenir de Roma la gràcia del jubileu o indulgència plenària per a totes les persones que visitessin aquesta capella el dia 5 de maig que, com hem vist, era el dia de la festa de les Santes Espines. El dia 26 d'abril d'aquell any, a l'Acta del Capítol de canonges s'hi apunta:

“Proposa lo Sr. Canonge Llompart que divendres de la semana qui ve que serà a 5 maig, se fasa la festa de la Corona de Christo Señor Nostre, y el Summo Pontifice ha concedit Jubileu e Indulgencia plenaria en la capella de Nostra Señora de la Corona per tal dia, y així seria be que estiguesen patents las espines de la Corona de Christo en dita capella. Habito tractatu fuit conclusum que la relíquia de las espines estiga patent en dita capella de Nostra Señora de la Corona, y que dit Sr. Canonge fasse diligencia en que se admortize la lluminària que ha de cremar tal dia peraque sia perpetua esta devocio”.

Antic gravat de la Mare de Déu de la Corona

La devoció agafà tal embranzida que no només se solemnitzava la festa del cinquè dia del mes de maig, sinó que també cada divendres de Quaresma els canonges i clergues de la Seu anaven en processó a la capella per cantar una Salve Regina a la Mare de Déu de la Corona. Llavors la famosa impremta de Can Guasp, de Palma, per satisfer la demanda de tots els seus devots, faria estampar en el seu taller moltes rimes d'una bella xilografia que, com a testimoni d'aquesta antiga i curiosa advocació, ens ha arribat fins als nostres dies.

Jordi Llabrés i Sans

LES SANTES ESPINES DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Bibliografia consultada:

Miralles, Josep. *Las Relíquias y los Relicarios de la Catedral de Mallorca*. Palma, 1961.

Furió Sastre, Antoni. *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*. Palma, 1850.

Domenge, Jaume. "Enlluernats per l'argent. Una visita al tresor", *La Seu de Mallorca*. Coordinació d'Aina Pasqual. Mallorca, 1995.

Matheu Mulet, Pedro-Antonio. *Guías de la Seo de Mallorca. Retablos y Capillas*. Palma, 1955.

Matheu Mulet, Pedro-Antonio, *Guías de la Seo de Mallorca. Iconografía Mariana*. Palma, 1955.

Munar Oliver, Gaspar. *Los Santuarios Marianos de Mallorca*. Palma, 1968.

De Castro, Marta; Ortiz, Cristina; Rotger, Aina. *Guia. Catedral de Mallorca*. Barcelona, 2024.

Detall de la capella de la Mare de Déu de la Corona. Foto cedida per Catedral de Mallorca

Capella de la Mare de Déu de la Corona. Foto cedida per Catedral de Mallorca

Fitxes del

CENTRE D'INTERPRETACIÓ

**RELIQUIAE
SANCTORUM
IN CATALONIA**

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Un reliquiari portàtil de la Guerra del Francès?

Redacció.-Els conflictes bèl·lics solen comportar un moviment dels fronts de batalla. L'anomenada Guerra del Francès en va ser un clar exemple. A principis de l'any 1808, les tropes napoleòniques van ocupar bona part del territori català en el seu intent per dominar la península Ibèrica. L'ocupació de l'exèrcit francès es temia, entre moltes d'altres raons, per la seva ideologia profana i l'expansió de la concepció anticlerical. La fermesa del bàndol sud pirinenc, estretament lligat amb la tradició catòlica, va defensar el seu model més enllà de la possessió territorial. En aquest ambient de confrontació es pot emmarcar la presència activa de símbols religiosos de certa rellevància.

Les misses de context castrense necessitaven aquells elements que eren obligats per a la correcta litúrgia. A més de les peces d'orfebreria corresponents, possiblement era idoni considerar l'aportació de relíquies de sants amb el propòsit de reforçar el ritual espiritual.

FITXES DEL CENTRE D'INTERPRETACIÓ

En aquest ambient, de possible moviment itinerant, es pot concebre l'ús d'un reliquiari especialment adaptat per a l'intens trànsit. L'estructura de fusta, que possiblement estava recoberta d'algun metall, exposa un reliquiari amb alguns aspectes interessants: d'una banda, un petit calaix a la banda frontal de la base on es podria ubicar el medalló amb la relíquia; d'altra banda, a la part superior, una tapa mòbil per posar i treure aquest preuat objecte.

Finalment, la data de **1809**, gravada a la cara posterior, apunta a un moment en què la Guerra del Francès (1808-1814) va incidir greument en la societat catalana. La intenció de Napoleó Bonaparte, emperador de l'estat gàl·lic, per ocupar el territori peninsular va derivar en un enfrontament entre el seu exèrcit i les tropes castellanès. Precisament aquell any, Catalunya va ser escenari de grans enfrontaments.

Aquestes peculiaritats del reliquiari permeten apuntar un caràcter ambulat, provocat pels canvis de front de la guerra, associat a un any concret. Per suposat, només és una hipòtesi...

Gravat de M.C. Langlois sobre la batalla de Vic (1810) durant la Guerra del Francès

Reliquiari doble de Pere Almató i sant Joan

Reliquiari d'argent del beat Pere Almató i sant Joan

Redacció. L'etapa dels sants màrtirs, posterior a l'antiguitat tardana però anterior als episodis vinculats a la Guerra Civil espanyola (1936-1939), es relaciona amb l'evangelització de l'Extrem Orient. En els segles XVIII i XIX, nombrosos religiosos vinculats a ordes mendicants s'hi van desplaçar amb l'objectiu de cristianitzar les societats que en formaven part. La seva rebuda, tret de casos puntuals, no va ser acollidora i la violència va esdevenir una reacció habitual. En aquest context, els abnegats eclesiàstics, víctimes de la població local, es van considerar màrtirs.

El dominic Pere Almató i Ribera (1830-1861), nascut a Sant Feliu Sasserra, es va desplaçar a l'Extrem Orient —Filipines i Vietnam— amb l'objectiu d'evangelitzar i cristianitzar aquelles comunitats. L'1 de novembre de 1861 va morir decapitat després de ser detingut uns dies abans. La memòria de la sepultura d'Almató va permetre recuperar-ne les restes. Vint-i-quatre anys després del seu martiri, les relíquies es van recuperar i, posteriorment, van retornar a terres catalanes. El 1888 eren rebudes a Vic (vegeu: "Relíquies de sant Pere Almató", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 9, novembre-desembre de 2021, p. 34-41).

La consideració de màrtir va propiciar el reconeixement de la beatificació del frare dominic l'any 1906 per Pius X, i la posterior canonització per Joan Pau II el 1988.

Les relíquies d'Almató es van dipositar a l'església de la Congregació de les Germanes Dominiques de l'Anunciata, a Vic, i se'n va dur una part a la parròquia natalícia. La Guerra Civil espanyola va suposar la desaparició de bona part dels testimonis físics, especialment els situats a Vic.

Les fitxes del *Centre d'Interpretació Reliquiae Sanctorum in Catalonia* contenen la presència d'un reliquiari d'argent que acull un artístic medalló amb un bocí ex ossibus. La forma del conjunt és la d'un ostensori amb una base o peu circular, treballat amb incisions flamejants. A la

FITXES DEL CENTRE D'INTERPRETACIÓ

Medalló amb la
reliquia del
beat Pere
Almató

part superior, uns raigs retallats en el mateix material de plata envolten el medalló. Aquest, amb un acurat treball d'orfebreria en relleu, està inserit en un format octogonal envoltat dels esmentats raigs i una creu superior.

L'altre element a destacar és un recipient ovalat, buit, a mitja alçada de la tija: en una cara hi ha unes quatre incisions verticals; a l'ample exterior hi consta la inscripció "RELÍQUIA DE / SAN, JUAN". Es desconeix a quin personatge cal atribuir la desapareguda resta ni el motiu de l'associació amb la d'Almató.

***A mitja alçada de la tija, en una cara
hi ha quatre incisions verticals; a
l'ample exterior hi consta la inscripció
"RELÍQUIA DE / SAN JUAN"***

En qualsevol cas, amb una alçada de 24 centímetres, és una peça destacada i associada amb la religiositat dels territoris de parla catalana.

Inscripció en referència a la relíquia de sant Joan actualment desapareguda

FITXES DEL CENTRE D'INTERPRETACIÓ

Com fer un modest reliquiari: un exemple dedicat a santa Joaquina de Vedruna

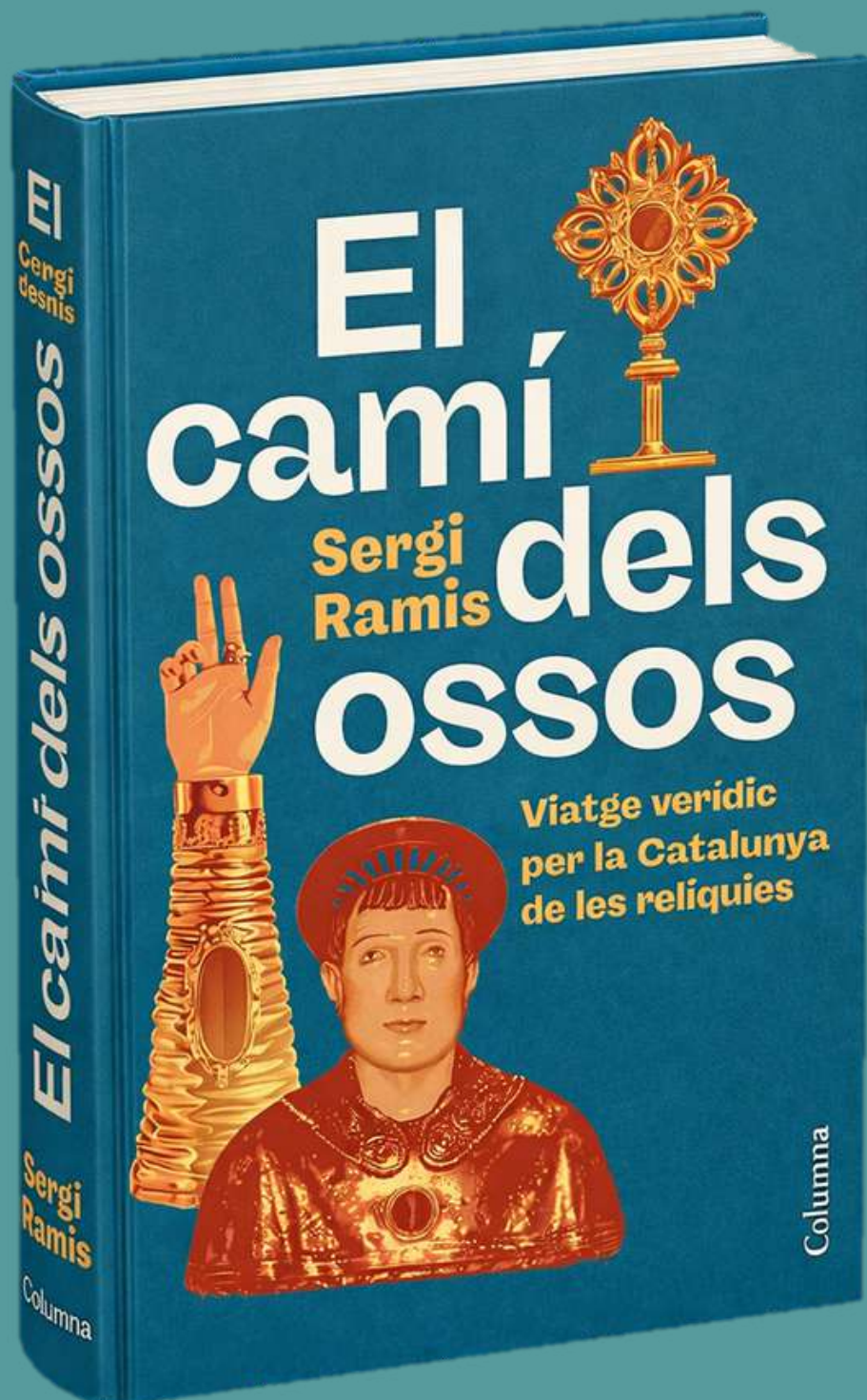
Redacció. - L'associació habitual del concepte de reliquiari remet a una peça elaborada amb metalls preciosos i una acurada decoració. La importància del seu contingut, des del punt de vista de la devoció, ha d'estar relacionat amb la riquesa del seu embolcall. La realitat no respon, ocasionalment, a l'anterior afirmació. Quan la necessitat, la falta de recursos i la modesta devoció prenen la seva rellevància, apareixen formes ben humils que no estan renyides amb la veneració més autèntica.

La distribució de petits tríptics amb una menuda relíquia de l'hàbit de santa Joaquina de Vedruna, quan encara era considerada beata –fet que se situaria entre 1940 i 1959-, esdevindria un reliquiari de fusta que estaria format per un peu i el corresponent estoig.

En aquest cas, l'esmentat tríptic, degudament col·locat, podria adquirir la funció destinada al culte.

NOVETAT EDITORIAL

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Sergi Ramis i la seva proposta bibliogràfica que ens descobreix la devoció actual a les relíquies de sants

El llibre *El camí dels ossos*, editat per Columna, ofereix un amè recorregut per les restes sacres que es poden visitar arreu del país i que permeten presenciar els formats de veneració que es mantenen vigents.

La publicació d'un llibre sobre relíquies de sants sempre és una notícia interessant. En aquest cas, ho és especialment pel seu contingut dirigit al públic en general, més enllà del col·lectiu interessat en la temàtica.

El camí dels ossos del periodista Sergi Ramis, presentat el passat 22 de gener a la llibreria Altaïr de Barcelona, combina l'essència d'un relat de viatges amb l'erudició viscuda en cadascuna de les visites presencials.

Des d'aquesta perspectiva compartida, suposa una visió molt aproximada de la reverència actual a les restes sacres descrita amb llenguatge especialment accessible per a tots els lectors i amb un cert humor, en el punt mig de la irreverència i del respecte més profund.

Per aquest motiu, esdevé un gaudi poder recollir-ne les impressions del mateix autor.

Un llibre sobre relíquies és una aposta atrevida i arriscada editorialment. Com va sorgir la idea de fer-lo?

La idea es covava fa molt de temps, després de veure relíquies a tot el món, i també en aquesta fase de la meua trajectòria professional, jo tenia ganes de fer un llibre de viatges per Catalunya, però volia que tingués un punt d'originalitat. Les relíquies, com a fil conductor per conèixer una part del país que és desconeguda per la majoria però que, d'altra banda, per una altra majoria està ben viva, era una forma ben escaient de tractar-lo.

La documentació prèvia i la vivència destinada a la seva redacció deu haver comportat la visita a moltes parròquies i temples eclesiàstics. Com ha pogut gestionar aquesta labor?

La tasca del treball de camp ha estat una labor força llarga. En el llibre apareixen un bon nombre de llocs, de forma bastant generosa i repartida pel país, fins a trenta-vuit, no són tots els que vaig visitar; alguns van quedar descartats per diferents motius: per fluides en el relat, perquè no permetia enllaçar una relíquia amb la següent o perquè no resultava tan notable o no s'adequava a la narració... La preparació prèvia va servir per aconseguir molta informació que ha permès fer-ne una tria. He hagut de recórrer a documentació molt diversa, com el Costumari de Joan Amades, a monografies locals, que assenyalaven quines relíquies eren més interessants... Quan ja havia començat el procés, em vaig trobar amb una joia que em va ajudar molt, per la fiabilitat de la font i per la constància en l'aparició, que va ser la revista *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*. Això va ser un puntal ja que em va fer veure que hi havia una documentació ben feta, que concordava amb la que jo estava recollint, i com a periodista em va reforçar la idea de fer una feina que concordava amb d'altres estudis solvents. Les visites a les relíquies estaven reforçades per la documentació.

Quins han estat els casos més destacables que ha viscut?

Jo podria dir els casos que m'han resultat més interessants. El Martisants de Peramea, amb els quals volia confrontar la idea que té ara l'església catòlica de refermar-se en la ciència. Considero que si tens fe no et cal res més. He anat a buscar aquesta incongruència; això m'ha dut a

NOVETAT EDITORIAL

Sergi Ramis durant la presentació del llibre 'El camí dels ossos'

entrevistar alguns personatges que apareixen al llibre, com l'antropòleg Manuel Delgado, l'epidemiòleg Antoni Trilla o el liturgista Gabriel Seguí. Em van agradar molt les relíquies de sant Patllari, la santa Fímbria de l'Aleixà, les relíquies de Verdú, la santa Espina de Tàrrega... Cada temple, cada cripta, cada capella i, fins i tot, cada domicili privat, han estat una experiència molt interessant que m'han enriquit com a persona i, també, com a professional.

Aquest volum és una fotografia de com es manté, actualment, la devoció a les relíquies. Com considera que aquesta veneració centenària és vigent? Està en vies de desaparició?

Crec que és vigent en tant que és una veneració que continua molt viva, com es constata en el llibre. La devoció hi és i, en molts pobles, la gent espera el dia del sant o la santa, el dia de la festa major quan es treuen les relíquies en processó o es fa un ritual especial.

entrevistar alguns personatges que apareixen al llibre, com l'antropòleg Manuel Delgado, l'epidemiòleg Antoni Trilla o el liturgista Gabriel Seguí. Em van agradar molt les relíquies de sant Patllari, la santa Fímbria de l'Aleixà, les relíquies de Verdú, la santa Espina de Tàrrega... Cada temple, cada cripta, cada capella i, fins i tot, cada domicili privat, han estat una experiència molt interessant que m'han enriquit com a persona i, també, com a professional.

Aquest volum és una fotografia de com es manté, actualment, la devoció a les relíquies. Com considera que aquesta veneració centenària és vigent? Està en vies de desaparició?

Crec que és vigent en tant que és una veneració que continua molt viva, com es constata en el llibre. La devoció hi és i, en molts pobles, la gent espera el dia del sant o la santa, el dia de la festa major quan es treuen les relíquies en processó o es fa un ritual especial.

NOVETAT EDITORIAL

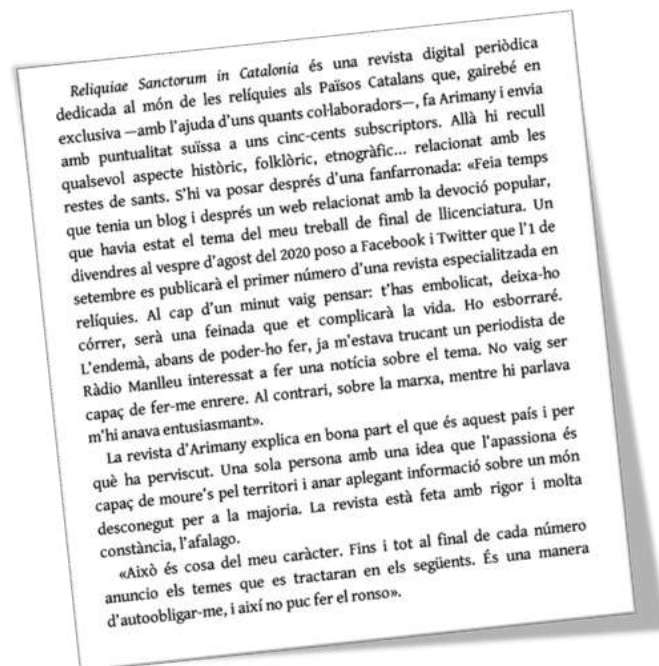
Una altra qüestió és valorar, en el global de l'Església catòlica, si les relíquies es troben en el mateix punt de declivi de la institució, després de dos mil anys d'existència.... El món ha canviat molt i molt ràpid: demogràficament i culturalment és una altra cosa. La gent del "vell món" no marquem tant la pauta de les creences com hem marcat al llarg de la història. Jo diria que en l'àmbit local, el fet es manté molt viu, però en un àmbit global es viu el mateix procés que l'Església.

Ha detectat si la pandèmia de la Covid de 2020 ha modificat els rituals?

En alguns casos. En algunes esglésies em vaig trobar que el rector em deia que, en aquell moment, es va deixar de fer el petó al reliquiari i que mai més n'hi farien, per precaució. En d'altres, amb molta joia, deien que ja havia passat l'ensurt i que es recuperava la cerimònia del petó, de tocar-lo, del cotó fluix que havien tocat les restes cadavèriques... En aquell moment, tots en vam espantar molt i es va tenir certa cautela, però en molts llocs s'han recuperat les formes. És veritat que s'ha substituït el contacte directe pel contacte indirecte amb el reliquiari, que malgrat que s'hi passi un drap per netejar-lo, científicament és molt arriscat i s'ha substituït per una petita reverència o, senzillament, s'ha optat per plantar-se davant del reliquiari un segon o dos i mostrar respecte. D'alguna manera, l'epidèmia ens va modificar el comportament a tots, però l'espècie humana no es distingeix per tenir bona memòria.

La presentació del llibre es va fer el 22 de gener a la llibreria Altaïr de Barcelona. Es tenen previstes més presentacions en d'altres llocs?

Hi ha previstes diverses presentacions i, intueixo, que n'hi haurà més. Sortosament, el llibre està despertant interès i a la gent li està resultant curiós aquest món. És un dels objectius que m'havia marcat i que procura descobrir un aspecte del país que molts desconeixen.

Referència, el llibre, a la revista digital *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*

El periodista i escriptor de viatges **Sergi Ramis** (Barcelona, 1964) és un autor especialitzat en literatura de viatges, muntanya i divulgació cultural. Va iniciar-se en el periodisme al *Diario de Barcelona* i als serveis informatius de TVE-Catalunya, i posteriorment es va orientar cap a la informació de viatges.

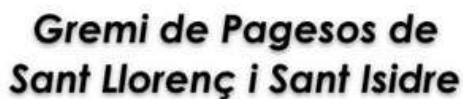
Ha estat redactor en cap i després director de la revista *Altaïr*, també director d'*El mundo de los Pirineos*, i ha treballat en diferents redaccions i editorials. Com a periodista freelance, ha col·laborat amb mitjans com *El País*, *La Vanguardia*, *National Geographic Viajes* o Catalunya Ràdio.

És autor d'una trentena de llibres de viatges i excursionisme —entre els quals *Endorfines tropicals*, *Mercados africanos* o *Petjades de pedra*— i ha publicat guies i reportatges sobre destinacions d'arreu del món. El seu estil combina el rigor periodístic amb una mirada narrativa i curiosa sobre el territori i les cultures.

AGENDA

El president del Gremi de Pagesos de Sant Llorenç i Sant Isidre

Raül Font-Quer Plana

Es complau a convidar-vos a la

Missa en sufragi per les persones agremiades traspassades l'últim any, oficiada per Mn. Xavier Reñé. L'acte tindrà lloc el **diumenge 22 de març de 2026 a les 11:00 hores a l'església de Sant Llorenç**. La cerimònia anirà acompanyada per la coral L'Àncora, dirigida per la Sra. Silvia Virgili.

Durant la celebració estarà exposada la Relíquia de Sant Llätzer, datada del segle XV.

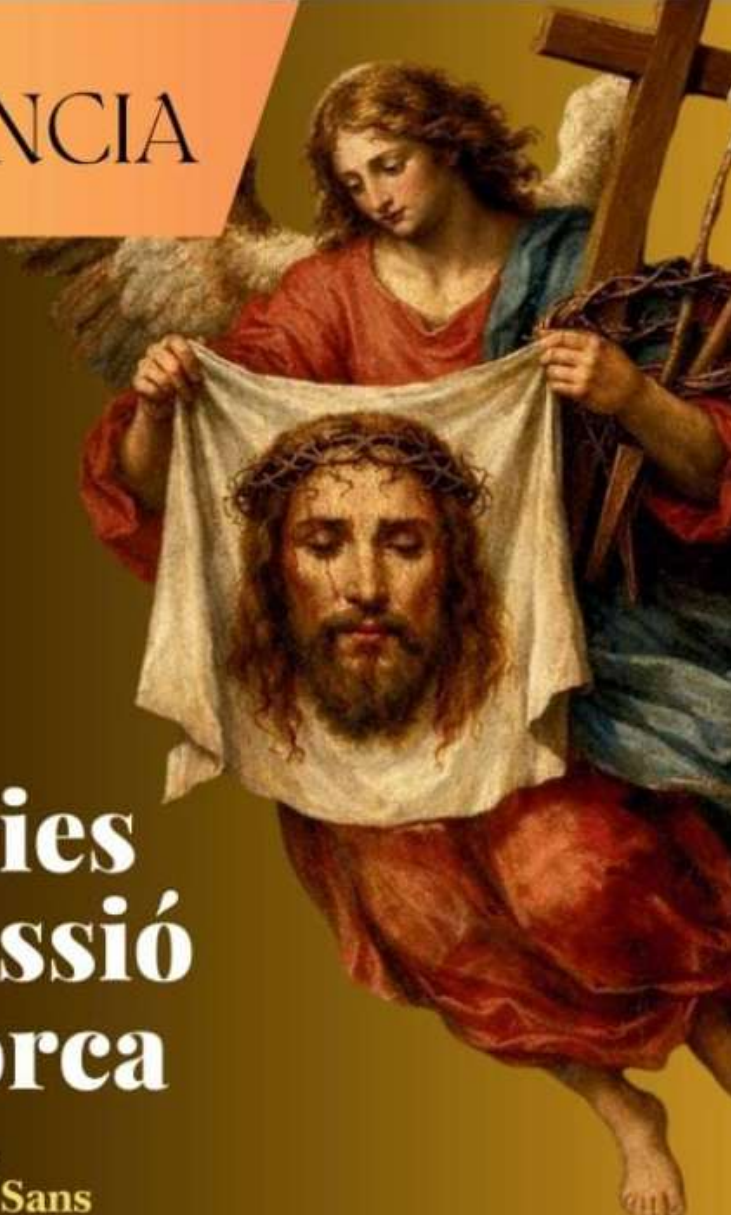
Acte seguit veneració de la relíquia.

Tarragona, març de 2026

Carrer de l'Arc de Sant Llorenç, 7 Tarragona email: gremidepagesos.adm@gmail.com www.gremidepagesos.cat

AGENDA

CONFERÈNCIA

Relíquies de la Passió a Mallorca

A CÀRREC DE
Jordi Llabrés i Sans

10 DE MARÇ
2026
a les 19:00h.

LLIBRERÍA SAN PABLO
Sant Miquel, 66
Palma de Mallorca
971 719 100

Grup
VEXIL·LA

SAN PABLO

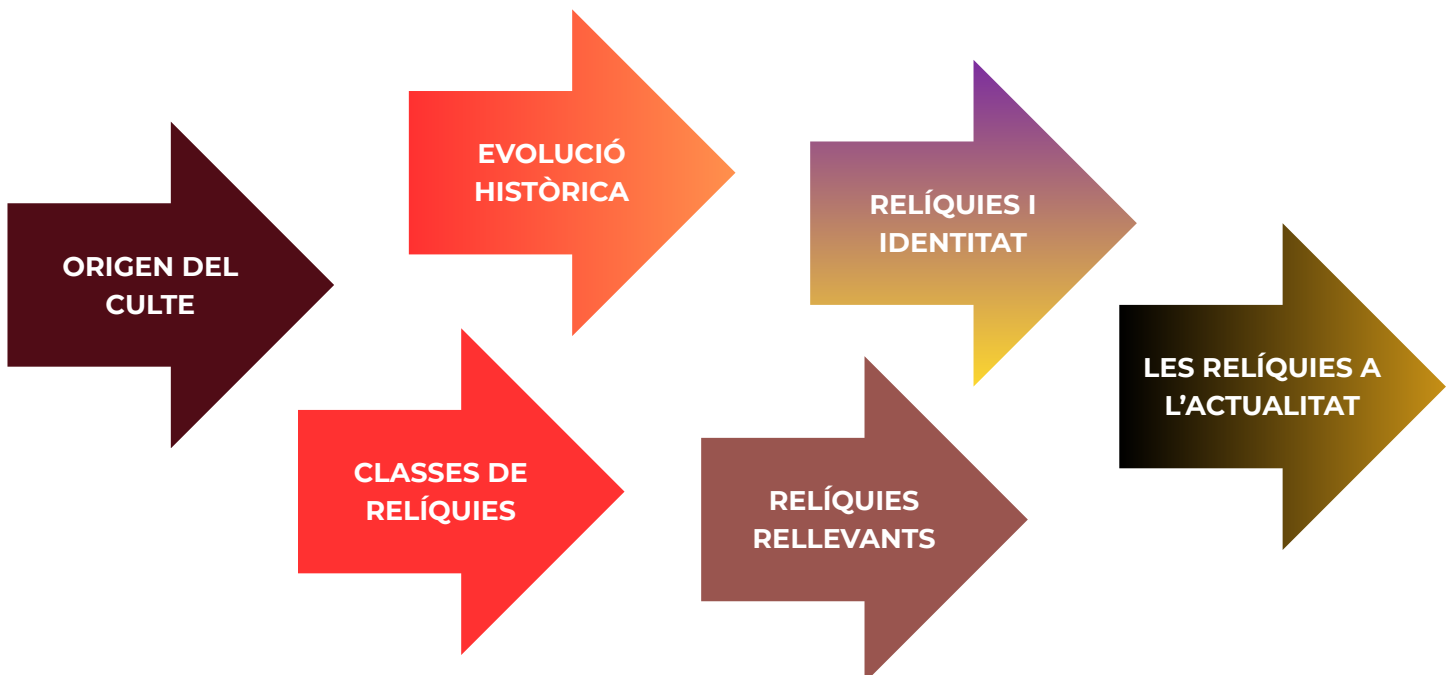
NOVA PROPOSTA

PROPER CURS EN LÍNIA

RELÍQUIES I DEVOCIÓ A CATALUNYA: HISTÒRIA, PODER I IDENTITAT

Objectius generals

- Entendre què són les relíquies i la seva tipologia.
- Analitzar el paper religiós, polític i social de les relíquies a Catalunya.
- Conèixer casos emblemàtics del patrimoni català.
- Reflexionar sobre el seu valor cultural i simbòlic actual.

DEL 20 D'ABRIL AL 31 DE MAIG

1 SESSIÓ PER SETMANA

CONTINGUTS

DEL 20 AL 26 D'ABRIL QUÈ SÓN LES RELÍQUIES DE SANTS?

DEFINICIÓ DE RELÍQUIA

TIPOLOGIA:

- RELÍQUIES DE PRIMERA CLASSE
- RELÍQUIES DE SEGONA CLASSE
- RELÍQUIES DE TERCERA I QUARTA CLASSE

ORIGEN DEL CULT (CRISTIANISME ANTIC)
EDAT MITJANA I PROLIFERACIÓ DEL CULT
PAPER DE MONESTIRS I CATEDRALS CATALANES

DEL 27 D'ABRIL AL 3 DE MAIG RELÍQUIES PRINCIPALS A CATALUNYA

SANTS HISTÒRICS
SANTS TRADICIONALS
L'ONADA DE SANTS POSTTRIDENTINS I EL BARROC

DEL 4 AL 10 DE MAIG RELÍQUIES A MONESTIRS, CATEDRALS I PALAUS

RELÍQUIES, PELEGRINACIÓ I ECONOMIA MONÀSTICA
L'AUTORITAT CATEDRALÍCIA I LES RELÍQUIES
RELÍQUIES I PODER SOBIRÀ

DE L'11 AL 17 DE MAIG RELÍQUIES LOCALS I DEVOCIONS POPULARS

RELÍQUIES I IDENTITAT URBANA
FESTES MAJORS
LLEGENDES ASSOCIADES
ELS RITUALS INDIVIDUALS I COL·LECTIUS

DEL 18 AL 24 DE MAIG LES RELÍQUIES AVUI: PATRIMONI, DEBAT I CONSERVACIÓ

RELÍQUIES DESAPAREGUES... I RETROBADES!
RELÍQUIES EXPOSDES VS. GUARDADES
RESTAURACIONS MODERNES
EXPOSICIONS TEMPORALS

DEL 25 AL 31 DE MAIG DEBAT OBERT

LES RELÍQUIES SÓN UN PATRIMONI
CULTURAL O NOMÉS OBJECTES DE FE?

Pauta de treball

DILLUNS

DOSSIER INFORMATIU DOCÈNCIA

DIMARTS - DIMECRES

LECTURA I ESTUDI DEL DOSSIER

DIJOUS

APORTACIÓ DOCUMENTACIÓ DOCÈNCIA

DIJOUS

APORTACIÓ NOVA BIBLIOGRAFIA
DOCÈNCIA

DIVENDRES

PROPOSTA D'EXERCICIS

DISSABTE

DEBAT OBERT

DIUMENGE

DESCANS

INSCRIPCIONS OBERTES TOTALMENT GRATUÏTES

Amb l'aval del Centre d'Interpretació *Reliquiae*
Sanctorum in Catalonia que edita aquesta revista digital

ESPAI
DOCÈNCIA

**Material
d'estudi
Orientació
Proposta
d'exercicis**

ESPAI D'ESTUDI

**Observació
Coneixement
Anàlisi**

ESPAI EXERCICIS I DEBAT

**Compartir
Col·loqui
Diàleg
Debat**

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:
SUBSCRIPCIÓ REVISTA

Voleu descarregar números anteriors?

**CENTRE D'INTERPRETACIÓ RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA
AMB LA COL·LABORACIÓ DE JORDI LLABRÉS I SANS**

© 2026 Centre d'Interpretació *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*